List 31. **NOVICE** Tečaj XXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 2. avgusta 1865.

Gospodarske stvari.

Poslednji teden. Ministerska prememba. Kmetijska politika.

Tudi kmetovavec se mora kakor koli pečati s politiko. Ako nastopi nova viša vlada, je tudi kmetovavec radoveden: kaj in kako bo vprihodnje s kmetijstvom? Se vé, da ministri ne orjejo in ne sejejo; al ni vse eno tudi za kmetijstvo, kakošnega duhá možjé imajo na najvišem mestu vladino kormilo v svojih rokah. Ako so ministri možje, ki imajo srcé za blagor velike domovine naše Avstrije, bojo priznali, da se vse ne dá doseči po enem kopitu; prepustili bojo radi deželam samim, kar one same najbolje opraviti morejo, in ne bojo se vtikali v stvarí, kterim centralizem in birokracija nikakor ne moreta biti pomočnika.

Poslednji teden se je rodilo novo ministerstvo na Dunaji. Ministra za kmetijstvo nismo dobili, in to je pravo, ker po mislih naših naj so obravnave kmetijskih zadev prepuščene posamnim deželam. One najbolje vedó, kje jih čevelj tiščí in bodo že brez dunajskega ministra pomočkov našle, kako bi se jim pomagalo. So sicer nekteri, kteri mislijo, ako kmetijstvo le svojega ministra dobí, doide izveličanje poljedelstvu; al vsaka dežela ima svoje potrebe, in tem more zadostiti le taka naprava, da vsak deželen zbor skrbi za svojo deželo in da se dohodki deželni ne stekajo vsi v državno kaso, ampak nekoliko njih se prepustí vsaki deželi za potrebe njene.

To, kar, na priliko, dela francozka država na korist in povzdigo kmetijstva, bi se, se vé, da po drugačnem načinu, dalo storiti za posamne dežele našega cesarstva. Poglejmo pa, kaj je francozka vlada storila lansko leto za kmetijstvo. *)

Živinozdravniškim šolam v Alfortu, Lyonu in Toulousi z 600 učenci je dala 251.720 gold., — za letno plačo in potníno višemu inšpektorju 5600 gold., — za pripomoč kmetijskih šol v Grignoni, Grand Jouani in La Saulsaie-i 212.240 gold., za podporo 49 kmetijskih šol z 1470 učenci 278.000 gold.; — za podporo ovčarijam v Gevrolles-u in Haut-Tingry-i in majarij v Corbon-u in St. Angenau-i 79.460 gold.; — za kmetijska naselištva (za najdence ali sicer zanemarjene fante) 12.000 gold., — za učilišča kmetijstva na 10 učilnicah 7320 gold., — za inšpekcijo kmetijstva 27.600 gld., — za podporo kmetijskim družbam, za razstave kmetijske, premije za svilorejo, za preiskave krompirjeve, grozdne in žitne bolezni 600.000 gold., — v vsem skupaj 2 milijona in 307.320 gold. našega denarja.

*) Po dr. Arnsteinovi knjigi „Zur landwirthschaftlichen Organisation in Frankreich.“

Tako dela in pomaga francozka vlada svojemu kmetijstvu, da vzdržuje kmetijske šole, inšpektorje, ki ogledujejo vsako leto stan kmetijstev itd. itd.

Čas je, da tak duh prešine tudi avstrijsko vlado in se po deželnih zastopništvih vpelje, kar je krvava potreba za povzdigo kmetijstva v Avstrii.

Svèt na suhem ostalim malnarjem na Reki.

V poslednjih „Novicah“ sem bral, da se je Reka blizo 1500 sežnjev od jame pod školim gori proti Britofu posušila in da je tako 7 malnov na suhem ostalo, ker je voda po luknjah in luknjicah (sesavkah, žrelih) v tla zlezla. Tù mi pride na misel, da se dá to ponikovanje vodi ubraniti, namreč z betónom. *)

Kdor je videl tako narejene vodotoče v Kamniku, bo pritrdil moji misli. Ta reč bi se pa dala tako-le izpeljati:

V sredi naj se dva sežnja na široko za kakega pol čevlja zniža struga; izkopani prod naj se na obé straní izmeče, da dva čevlja visok nasip postane. Dno struge in dva čevlja visoko na straněh naj se tri palce na debelo z betónom zabije, in struga bo gotovo dopeljavala 24 kubičnih čevljev vode na malne; to utegne biti zadosti.

Za to delo se potrebuje 36.000 štirjaških čevljev ostrega peska, kakoršnega je dovelj v strugi, in 3600 centov dobrega hidravličnega apna, ki se prav dobro dobi v Logatcu iz Idrije cent po 90 kr., morebiti tudi še cenejo.

Oziroma na škodo, ki se je malnarjem pripetila, se stroškov za svetovano popravo nikakor ni ustrašiti.

Presejevanje peska na mestu, kjer se bo delalo, ne bo prizadjalo velikih stroškov. Betón bode stal blizo 3000 gold., 6 delavcev bode zložno izdelalo tri sežnje dolžine na dan: eden bode sejal pesek, dva bota mešala, dva nosila malto eden pa bo tolkel. Ako štejemo delavca po 50 kr. na dan, bi zneslo delo 1800 gold., hidravličino apno 3000 gold., znižanje struge in izmetanje proda na straní 500 gld., vse skup tedaj 5000 gld.

Ako, vi malnarji, pomislite, da so vaši malni do zdaj bili vredni na tisoče goldinarjev in da brez vode so ob vso veljavo, se menda ne bote ustrašili naštetih stroškov, ako bi tudi še pol viši bili.

Ne bilo bi pa prezreti, da se delo mora začeti zgor, kjer se reka ne ponikuje, in da je izdelani del, kar najbolj mogoče, brž v vodi, sicer spoka.

*) Betón se imenuje mešanica nekega posebnega (hidravličinega, to je, v vodi strpečega) apna s peskom, o kterem so „Novice“ že večkrat govorile. „Betón, neizrečeno koristna stvar, se rabi po vsem svetu že prav. obilo.

S takim vtrjenjem struge bote sebi in svojim naslednikom vodo in vrednost malnov na véke prihranili, brez strahú, da bi vam voda to napravo utegnila spodjesti ali raztrgati.

Jako me bode veselilo, ako ta moj svèt utegne kaj koristiti mojim krajanom. O-l.

Ponovljen opomin

o sušenji sadja, zlasti pa češpelj, tepek in orehov.

Že večkrat, zlasti pa lani so „Novice“ svetovale, kako naj se sadje suší za prodajo, ako mu hočemo ceno pridobiti, kakoršno drugod ima.

Ker so letos češplje in orehi polni, ponavljamo opomin, da za kupčijo namenjenega sadja nikakor ne gré sušiti v dimu po jamah, ampak v sušilnicah (pajštebah), kjer ga sama gorkota prepeče in posuši brez dima; kjer pa nimajo veliko sadja, naj ga denejo v lončenih skledah po kruhu v peč, da se prepeče, po tem pa na solncu do dobrega posuší.

Orehe sušiti je najboljše na solncu, ali pa v malo gorki sušilnici, ker premočna gorkota ožarí jedra, da žaltava postanejo. To jim pa vzame vso vrednost za kupčijo.

Le tako moremo svojemu sušju pridobiti ceno, ktera bo naše prizadevanje obilo splačevala.

Zato gospodarji in gospodinje, pomaknite se iz starega malopridnega kopita na bolje gospodarstvo, da se bo reklo od vas: „da znate več, kakor le po starem hruške peč'!“ O-l.

Národne stvari.

O povestnici dežele kranjske.

O zgodovinskem društvu za kranjsko deželo je bilo poslednje dni toliko raznih in zraven nasprotnih besed, da se vrh vseh še kdo smé oglasiti. Ena beseda med tacimi je, da zgodovinsko društvo ne zadostuje potrebam kranjske dežele, da se mora tedaj preravnati. Prav tudi meni se zdi, da se mora marsikaj preravnati, pa kaj? Meni se zdi, da mnogo src, mnogo glav in mnogo rok. Več vneme v srcih je potreba za domačo zgodovino, več preiskovanja in duhtanja v glavi, več pisanja v rokah; zakaj veliko jih vpije, pa malo jih dela, pa malo jih tudi bere, kar naznanuje zgodovinsko društvo.

Ena beseda takošna je dalje zastran jezika, da je društvo premalo slovensko. Pravo je tudi to. Pa tudi tukaj na eno stran to veljá, da naj se le zbudí več delavcev; zgodovinski listi, menim, se zdaj ne bodo branili tudi slovenskih sestavkov, kakor so se jih branili pred leti. Na eno stran pa tudi to moramo omeniti, da učeno društvo ne more biti omejeno na zgolj edini mejnik; porazumljevati se mora tudi z drugimi društvi; zgodovinsko preiskovanje mora biti vzajemno, če hoče kaj veljavnega izdelati. V kterem jeziku se pa to ložje godí? Dr. Miklošič svoje preiskave o staroslovenščini mnogokrat izdaja v nemškem jeziku; zakaj neki to?

Ena beseda in posebno glasna je bila v zboru 6. julija zastran izdaje kranjske zgodovine. Tù se nahajajo vse napačnosti, in zares, pa kakošne? Treba je res knjig o kranjski zgodovini, in sicer za šolo in za dom, tudi v takem jeziku, da zadostuje pravi potrebi. Pa dvojne napačnosti so té: prva, da se doslej v šoli! žalibog! ni vprašalo za take zgodovinske knjige, druga, da se take knjige ne dajo kar iz rokava iztresti. Tedaj v zgodovinskem zboru 6. julija je predsednik dr. H. Costa naznanil predlog, da bi se vlada prosila, naj bi poskrbela za poduk v kranjski zgodovini za gimnazije, in sicer po dvojni strani, da bi se prvič tak poduk vzel v načrt gimnazijalnega uka, in da bi se napeljalo spisanje dotične knjige. S tem predlogom so bili zadovoljni vsi pričujoči. Ko se pa začnó daljši pomenki, se oglasi prof. Kozina s tem, da zdaj je pač še težko pisati dovršeno kranjsko zgodovino, ker je poprej potreba velicega preiskovanja. (Vendar ne imenika „monasterii Sitticensis“? *Vred.*) Na to povzame predsednik besedo s tem, da se za zdaj ne tirja popolno in dovršeno delo, ampak le tako, ki obsega po večem, kar je doslej nabranega. S tem oglasom je bilo zopet vse zadovoljno. Dalje pa mestni župan dr. Etbin Costa postavi vprašanje zastran jezika, v kterem da bi se knjiga pisala, in meni, da slovenski jezik je za to ugoden. Na to se niso razodeli edini glasovi, ter reklo se je, da za prvo pot ni lahko tirjatve o jeziku staviti, ne za vlado ne za pisatelja. Zdaj se je oglasil pl. Radič, ter je menil, naj bi v predlogu se vzela obá jezika, slovenski in nemški; tako naj se razne misli zedinijo. Tedaj je bilo od druge strani nasproti postavljeno, da zastran jezika je za prvo malo vprašanja treba; ker poglavitno vprašanje je zastran pisatelja. V zboru namreč so bili samo trije taki pisatelji, ki so se toliko doslej pečali s kranjsko zgodovino, da bi vsak za se ali vsaj skupaj mogli kaj dobrega dovršiti; nobeden teh treh gospodov menda ni nasprotnik slovenščini, pa dva med njimi sta bolj vajena nemške pisave, eden je izurjen v slovenski in nemški. Kaj se tedaj prepirate o jeziku? se je reklo; če bo kdo pisal nemško, se bo predjalo v slovensko; če bo pisal slovensko, se bo pretolmačilo v nemško, kakor bo komu volja. V zadnje je še g. Dimic nasvetoval, naj se vlada sedaj le prosi izdaje zgodovinske knjige; druga potreba se bo po tem lahko pogovorila. In po takem je bil prvi predlog sprejet brez premembe.

Ker mnogo ljudí ne vé, koliko je težave za kranjskega zgodovinarja (blagi Krempl bi nam bil lahko povedal, koliko truda je imel z „dogodivščino štajarske zemlje“) in koliko da mu doslej še manjka tvarine, naj se ta reč tukaj nekoliko omeni.

Prvo vprašanje je za najstarji čas, za prvinsko dôbo. O tisti je bilo po vsi srednji Evropi doslej malo znanega; vendar pri nas so govorili o stari Emoni, ki so jo sezidali Argonavti 1200 let pred Kristusom. Greški in rimski pisatelji govorijo o tem kot o gotovi resnici; sedanji zgodovinarji pravijo, da je le basen; kje je tedaj gotovost? Nove najdbe, ki kažejo nekdanje stavbe na kolih, staro kamnito in bronasto orodje, dalje trgovski potje nekdanjih Feničanov in Kimercev od sredozemeljskega in od črnega morja skozi Evropo, ne dajo več na gole basni misliti; starodavno trgovstvo se vidi spričano med severnim koncem jadranskega morja in med bregovi črnega morja poleg Donave in Save, ravno tako, kakor više proti baltiškemu morju. Dalje je vprašanje za rimski čas. Mislil bi kdo, da je s tem vse dognano, kar je pisal Linhart; naj le pogleda v liste zgodovinskega društva poslednjih dveh ali treh let, bral bo, koliko sta dva preiskovavca, Petruzzi in Hicinger, vkljub si med seboj, novega še spravila na dan. — Vprašanje je za srednje čase, in sicer za prvo polovico do 1000. leta po Kr. Dôba, o kteri so prišli novi slovenski rodovi na Dravo in Savo, je še le zdaj gotova, namreč med 591. in 595. letom; zakaj 591. leta se bere še le o Frankih, ki so škofe stavili v Tiburnii in Petovii, 595. leta pa se čuje že o Slovencih, ki so se bíli z Bavarci. Dalje se na Kranjskem ne vé za nobenega kneza po imenu do 974. leta, ko se jih v Korotanu in v Istrii mnogo zná; o spreobrnitvi novega naroda, o prvih cerkvah na Kranjskem se nič gotovega ne pripoveduje po imenu, ko se nasproti o Korotanu in Štajarji bere ob-

širen popis. Tako je treba zgodovino dveh ali treh sto let le ugibati iz tega, kar nam je znanega iz sosednih dežel. — Vprašanje je za drugo polovico srednjih časov. Tukaj je zlasti slovenska stran (Marcha Vinidorum, Marcha sclavonica, windische Mark), o čegar obsežku in mejah se še vedno gotovega ne vé določiti. Na štajarski strani je gotovo, da slovenska stran je to, kar se je drugač imenovala posavska stran (Marcha ad Sovam), in pozneje doljna korotanska stran (Marcha charantana inferior); gotovo je tudi, da slovenska stran je izprva obsegala saj del dolenske straní kranjske dežele. Pa od kar se je doljna korotanska stran z zgornjo vred 1248. leta premenila v štajarsko stran, od tedaj se ondi zgublja imé slovenske straní, bere se pa od 1177. leta do Valvazorjevih časov o krajih slovenske straní na Dolenskem; kako in kedaj se je ločitev ob Savi zgodila, in kako je poprej stalo z Dolenskim, o tem manjka vsakterih gotovih dokazov. Tudi cerkvene rečí na Kranjskem dolgo ostajajo v temoti; vse drugač je to na Štajarskem, Koroškem in Primorskem. — Vprašanje je v poslednje za nove čase. Tudi tukaj zlasti verske premembe še zdaj niso dosti razjasnjene. O Trubarjevem prvem začetku so si preiskovavci še vedno navskriž; turške vojske še sèm ter tjè niso popolno razločene, ravno tako ne benečanske vojske; stan političinih in sodnijskih zadev še potrebuje novega preiskovanja; dotika gospósk in kmetov še ni vsa razločena.

Po vsem tem pa rêci kdo: „Vsedi se, in spiši kranjsko zgodovino; do leta mora biti gotova!“ Prav, vsedi se, pa piši tako naglo, kakor si te besede izrekel; samo, če moreš! Res kričati je lahko — to zadene vsak fantalin; al drugo je, obdelovati učeno polje, na kterem ni dosti, da kdo le slovnico zná; vedeti mora tudi, kaj da bode pisal.

Šolske stvarí.

Mestna glavna deška šola pri sv. Jakobu v Ljubljani.

Jako nas je razveselilo, da je tudi ta šola letos zapustila staro kopito in krenila na bolj djansko pot, ktero je 1863. leta pokazala glavna šola vipavska s tem, da je namesti vabil h skušnjam in tako imenovanih „perijoh“ začela izdajati letno sporočilo o svojem lepem delovanji. — V prvem sporočilu Št. Jakobske šole nahajamo izvrsten slovensk sestavek pod naslovom: „Odgojevanje nekdaj in sedaj, spisal M. Močnik.“ Vsem varhom naše mladine bodi priporočen ta spis. Drugi sestavek v nemškem jeziku priobčuje zgodovino, kako se je ustanovila glavna ta šola. Iz šolskih sporočil razvidimo, da ima ta učilnica vodja, ki učí krščanski nauk, in 4 učitelje; pregled učencev nam kaže, da jih je bilo v vsakdanji šoli 293, v nedeljski pa 100. Učili so se navadni predmeti glavnih šol. Iz šolskega dnevnika posnamemo, da je družba v pomoč obrtnikov vodju te šole izročila 12 gold., s kterimi so se ubozim učencem nedeljske šole kupile potrebne šolske rečí. Slava jej! — Pisava slovenskih priimkov in krajinih imen je popolnoma pravilna — slovenska. Normalki bodi izgled! Da národna ravnopravnost ni žaljena na nobeno stran, vsa šolska naznanila so slovenska in nemška. Nemški priimki so pisani nemški, neslovenska krajina imena so sicer poslovenjena, a pristavljena so jim tudi izvirna. — Le eno nam noče biti prav po všeči, vzroka namreč ne najdemo temu, čemu da je Višnjigori pristavljen tudi nemški Weixelberg, Smledniku Flödnik, Kamniku Stein in tako več druzih. Tolikanj menda vendar poznamo svojo deželo, da nam ni treba dostavljati, da se Šmarje imenuje St. Marein itd.

Dekliška glavna šola pri Uršulinkah v Ljubljani.

Vsi, ki so bili pričujoči pri skušnjah izvrstne te dekliške glavne in obrtniške šole, ne morejo prehvaliti njenega dobrega vspeha in načuditi se trudu in marljivosti učiteljic, ki s svojim prisrčnim podučevanjem bistrijo um ter srca žlahnijo ljubljanski ženski mladini. Je pa tudi vsemu mestu dobro znano, da srca učenek in učiteljic veže ljubezen, kakoršne bi voščili vsem našim učilnicam. Od tod pa ravno izhaja izvrstni vspeh te šole in zaupanje, ktero ima vse mesto do nje. — Iz vabila h skušnjam posnamemo, da ima ta učilnica dva kateheta in 28 učiteljic, ki podučujejo po 373 ur na teden. Zraven navadnih predmetov glavne šole, učé se še: ženska obrtnijska dela, lški in francozki jezik, zemljepisje, risanje, zgodovina, naravoslovje, petje in godba na glasoviru. Pač lepa vrsta koristnih in blaživnih stvarí! Iz klasifikacije priobčimo, da vnanja šola v 5 razredih šteje 854, notranja tudi v 5 razredih 154 učenek; vrh tega se vse učé ženskih obrtnijskih del in njih veliko tudi še druzih izvanrednih predmetov. Iz tega je razvidno, da nismo previsoko povzdignili truda in marljivosti častitih učiteljic. Slava jim! Kakošnega národnega duhá je ta učilnica, kaže nam že pravopis slovenskih priimkov imenovane klasifikacije, ktero na izgled za prihodnje leto postavljamo naši c. kr. normalki. Škoda pa, da te pohvale ne moremo tudi dati notranji uršulinski šoli, kajti tù nahajamo veliko nedoslednosti in napak, ki čitatelju koljejo očí. Naj nam častite gospé ne zamerijo, da dokažemo svoj izrek. Čemu se piše ravno tista učenka enkrat prav „Hudovernik“, enkrat napak „Hudovernig“; čemu se nahaja „Kaučič“ in „Kavčič“? — Priličite pisavo: „Zupančič“, „Andolšek“, „Debevec“, kakor beremo v vnanji šoli, s pisavo notranje šole: „Suppantschitsch“, „Andolscheg“, „Debeuz“, in povejte nam, kaj je pravo, kaj se tudi bolj priljublja očem? — Ker med vnanjo in notranjsko šolo ni kitajskega zidú, ki bi ju ločil, se za trdno nadjamo, da se popravi, kar je tako očitno napačnega. Zraven tega imamo še nekaj na srcu, česar ne moremo zamolčati, in to je želja, da bi se kranjska naša dežela, v kteri razun Kočevarjev čisti Slovenci živijo (naj častite gospé, ker osebno ne morejo, saj v duhu stopijo ob nedeljah in praznicih v naše cerkve po deželi, pa naj štejejo nemške pridige, in videle bojo, da je vsemu nemškemu „bundu“ vkljub zemlja slovenska), v zemljepisji več ne prištevala nemškim pokrajinam, ogrska pa ne slovanskim. Qui bene distinguit, bene docet!

Glavna šola v Črnomlji.

Glavna ta šola je že lani posnemala ipavsko v tem da je izdala letno sporočilo; da ne bo več krenila na staro, priča nam letošnje njeno sporočilo, ki nam je ravno kar došlo. Izvrstni ravnatelj nam v svojem vvodu odkriva svoje misli, kako da bi se imelo že v ljudskih šolah učiti zemljepisje. Prav iz srca nam govorí. — Zraven njega podučujejo črnomaljsko mladino še trije učitelji. Učencev je imela v vsakdanji šoli 320, v nedeljski pa 282, vseh skupaj 602. Zraven navadnih predmetov glavnih šol radostni nahajamo še sadjorejo, svilorejo in čbelarstvo. Slava! — Ali bi se ne dala privzeti vinoreja? — V 4. oddelku ravnatelj hvalo daje častiti gospodičini Marii Ferdinandi pl. Pavnovič-evi, ki je druzega polleta iz blazega in milo-

srčnega namena vsaki dan po dve uri z izvrstnim vspehom zastonj neutrudljivo podučevala blizo 70 učenek v pletenji, šivanji, vezenji itd. *) Dalje v tem oddelku hvalno omenja gosp. dr. Janeza Pestotnika, ki je v svoji milosrčnosti večini šolske mladine zdravila zastonj dajal in šolo sploh z besedo in blagodarnim djanjem podpéral. Tudi „Novice“ v imenu otrok z g. ravnateljem vskliknejo: Bog vama stoterno povrni vajini trud in milodarnost! — Pisavi o napredku šolske mladine vsa hvala gré; veselí nas, da častitemu ravnatelju dr. Miklošič in njega mnenje o r-u več veljá, kakor Schleicherjevo nasprotno dokazovanje, da je toraj sporočilo tiskano z r-om samoglasnikom.

Zgodovinsko berílo.

Obrazi iz zgodovine slovanske.

Peter véliki, ruski car in osnovatelj sile ruskega carstva.

(1672—1725 po Kr.)

(Konec.)

Véliki Peter je nameraval obiskati krasno Italijo. Ko je bil že tri mesece na Angležkem, povrne se na Holanško, in od tod gré preko Draždan v Beč, od kodar je nameraval iti v Italijo. V Beču pa izvé, da so se na Ruskem strelci spuntali. V največi jezi zapustí Beč in hití v Moskvo. Na poti je obiskal poljskega kralja Avgusta II., ki je takrat bil največi človek v Evropi. Avgust je Petra srčno sprejel, lepo ga pogostil, pa hotel je tudi Petru pokazati svojo moč. Z lično sabljo odseka v enem vdarcu velikanskemu volu glavo. Na to mu pravi Peter: „Poklonite mi to sabljo; treba mi je bo, da ž njo odsekam glavo nemirnemu drakonu, ki jo vedno dviga proti meni!“ Avgust podari sabljo Petru, rekoč: „Smrt Turkom in Tatarom, življenje in milost onim, ki se udajo!“ Ko je Peter v Moskvo došel, bil je punt že zadušen.

V ravno tem času ga je zadela velika žalost; umrl mu je njegov prijatel in ljubljenec Lefor. Ko je Peter zvedel smrt svojega ljubljenca, plakaje je rekel: „Sedaj nimam nobenega prijatla več! Samo njemu sem se smel vsega zaupati.“ In gorko je plakal nad mrtvim truplom svojega prijatla.

Peter je sedaj začel na bolje skrbeti o napredku Rusije in o tem, kako da izobrazi zapuščene svoje Ruse. Osvojivši od Turkov Azov skrbel je ruski trgovini odpreti nova pota, da bodejo Rusi premožni ljudje. Težé za morsko vojniško silo, pošiljal je cele trume mladenčev v Livorno, da se izučé vojniških opravil na ladijah. Hotel je Ruse zbližati z Evropo, in zato je zapovedal, da se tudi Rusi morajo oblačiti po evropski šegi. Rusi so takrat nosili dolge kaftane, in dolge brade, imeli so to za znak spoštovanja. Peter je eno in drugo zabranil. Kdor je hotel iti v mesto z dolgo obleko, moral je ali nekaj plačati, ali pa poklekniti, da mu je krojač prikrajšal obleko, in kdor je hotel nositi dolgo brado, moral je plačati letnega davka 100 rubeljev, to je, skoraj 500 dvajsetic. Do Petrove dôbe ženske v Rusii niso smele dohajati v javna društva, kjer so bili možki. Peter pa je dobro znal, da druženje možkih z ženskimi udomačuje ljudí, in zato je zapovedal, da njegovi dvorniki v njegov dvor dohajajo s svojimi ženami. Po izgledu carovem delali so velikaši in tudi ostali Rusi, in naglo se vpelje običaj, da tudi ženske dohajajo v javna društva. Povzdignivši mnogo šol in knjigotiskarnic, in pozvavši mnogo učenikov iz tujih dežel v Rusijo, storil je že Peter s tem velik korak za izobraženje svojih državljanov. Ker je zapovedal, da se izvrstna dela tujih jezikov prestavljajo na rusko, postavil je Peter prvi trdni temelj ruski naučni književnosti, ktera dan danes lepo cvete. Da ne delamo veliko besedí: Peter je vsakojako skrbel, da Rusijo vpelje v zvezo z ostalo Evropo, da Ruse naobrazi, in da Rusii pridobí važnost v svetu, ktera ji gré po njeni veličini, in po številu njenih državljanov, ktera ni samo obdržala svojih zemljá, temuč jih tudi znatno zvekšala.

Peter je že tudi za to vrlo znaten za Rusijo, ker ji je odprl pot k trgovini, osvojivši od sosedov svojih neke morske zemlje. Že gori je bilo omenjeno, da je od Turkov osvojil Azov, in na obalih azovskega morja sezidal je mesto Taganrog. Želel je, da ima tudi na severju morsko obalo. Belo morje je bilo preveč na severju, dolga zima je nasprotovala trgovini po onih predelih. Hotel je, da zavzame kak kos zemlje poleg Baltika. Na obalih Baltika so gospodarili Švedi, na Švedskem pa je vladal prva leta Petrove vlade Karol XI., po njegovi smrti pa (od 1697. do 1718. leta) šestnajstletni sin Karol XII. 1700. leta utrdijo med seboj ugovor: Friderik IV. danski, Avgust II. poljski kralj, in véliki Peter, ruski car, da vsi skupaj napadejo Švedsko, da otmejo od nje nekaj zemljá, in da tako stisnejo meje švedski državi, ktera se je takrat deleč poleg Baltika razprostirala in je s svojo silo delala strah svojim sosedom Dancem, Poljakom in Rusom. Al ta vojska ni bila srečna za Rusijo. Vendar Peter, da si mu je bila vojska pri Narvi razbita, ni bil premagan in oslabljen. Njegove zemlje niso bile zapuščene, sila njegovega naroda ni bila zlomljena, in zato, ko se je oddalila švedska vojska na Poljsko in na Nemško, zbere Peter svojo vojno silo, pade v švedske zemlje, ktere ležé poleg Baltika, in osvoji si jih. Da bi pa obstal in obdržal zavzete obale Baltika, sklene sezidati novo mesto in grad blizo otoka reke Neve v morje. Po Petrovi zapovedi so dohajali kmetje iz okolice po dvesto do tristo ur deleč in neprenehoma delali odkazana jim dela. Po 20.000 ljudí je delalo dan za dnevom, in delo je tako napredovalo, da so v štirih mesecih sredi blata in mlakuž povzdignili bili jako veliko ozidje prihodnjemu mestu. Posel, kterega se je bil Peter lotil, bil je vrlo težak, skoraj nemogoč. Tisoč ljudí je umrlo glada, žeje, truda in druzih nezgod, toda trdna in stalna volja je premagala vse težave. V kratkem je bilo sezidano novo mesto, ktero so po imenu osnovatelja imenovali Petrovgrad. V novem mestu je bilo dosti domovanj, ali domovanja so bila še male bajte. Knez Mencikov, carov ljubljenec, prvi sezida velik dvor, in se tù ustanoví. Njegov izgled je posnemalo mnogo druzih. Ruski velikaši, ko so izvedeli, česar car želí, začnejo tudi sami zidati velikanske palače v novem mestu, in tako se Petrovgrad povzdigne v nenavadno kratkem času tako, da je odslej Rusíi glavno mesto.

Nenadoma dojde od nekod v Nevo holanška ladija z blagom. Peter se je tega toliko zaveselil, da je sam šel na ladijo, vzel kormila v svoje roke in vižal ladijo, dokler ni obstala v ladjostaji, potem je poklical gospodarja njenega na obed, ki se je silno začudil, ko je izvedel, da je kormilar njegove ladije sam car Peter, ki od njega pokupuje mnogo blaga. Lepo ga obdari in naročí mu, naj sopet obišče Petrovgrad. Ladjar došedši domú na Holandško, pripoveduje, kaj se mu je prigodilo, in od te dôbe je vsako leto dohajalo mnogo ladij v Petrovgrajsko pristanišče, in s tem se je odprla znatna morska trgovina z Rusijo. Petrovgrad je bil sezidan 1703. leta, in sedaj je eno najlepših mest na svetu.

*) Prijazni dopis, ki smo ga o „šolskem sporočilu“ prejeli iz Črnomlja, ko je bil ta popis že natisnjen, izrazuje željo, da bi se v tem dekliškem nauku gledalo na nošo Belih Kranjcev in odstranilo vse, kar je za kmetiška deca pretežko ali tudi nepotrebno. Blaga učiteljca gotovo ne bo prezrla tega nasveta. Vred.

Karol XII., ko je doznal, kaj je vse Peter učinil v nekoliko letih, sklenil je tudi njega pokoriti, kakor je pokoril Avgusta. Zato se sredi zime napoti na Rusko in maha jo naravnost proti Moskvi. Rusi so pred Švedi vse požigali, tako, da niso mogli nikoli nikjer počivati, in si hrane poiskati. Na poti dobé Karolovi poslanci Mazepa, hetmana kozaškega, ki ni bil rad Rusom podložen. Mislil je, da je prišel čas, da se od Rusije odcepi. Klical je Karola, da dojde z vojsko v Ukrajno med Kozake, in obetal mu je, da bodo vsi Kozaki prijeli za orožje zoper Ruse. Karol posluša njegove svete, in krene v Ukrajno po neprehodnih pustinah, boré se z največimi nezgodami vremena, glada in žeje, tako da je na ti poti mnogo tisoč vojakov izgubil. Mazepa je Karola prevaril, Kozaki se niso hoteli združiti s Švedi in so verni ostali Rusom. Karol je bil prisiljen oblegati mesto Pultavo. Njegova vojska je oblegance pripravila v tako silo, da so se meščani hoteli že udati. V tej sili dojde meščanom naenkrat Peter na pomoč. Boj se začne (8. julija leta 1709) in Rusi tako silno pobijejo švedsko vojsko, da se jih je, kakor nekteri velé, od 12.000 Švedov samo 169 rešilo z junaškim Karolom, in ti so morali pobegniti na Turško. Peter je s to zmago zadobil znatno imé v Evropi, in Švedom je vzel: Lifland, Estland in Ingermanland, vse zemlje, ki ležé poleg Baltika. — Karol ni hotel tudi na Turškem mirovati, temveč nagovorí turškega sultana Ahmeda, da Rusom napové vojsko. Sultan sluša Karola, in pošlje vélikega svojega vezira Mehmeda s silno vojsko proti Petru. Ko Peter to zvé, udari s svojo vojsko na Karabogdansko, in zavoljo svoje nepazljivosti zamota se v take stiske, da ni vedel nikamor. Tri dni je že trajala bítev brez prenehanja, in te tri dni so Rusi izgubili 40.000 ljudí. Peter začne obupovati, žugala mu je ali junaška smrt, ali pa robstvo, in sam ni vedel, kaj bi učinil. Iz te hude stiske reši ga njegova žena Katarina, ki vélikemu veziru svoje dragocenosti z mnogo denarji pošlje. Zlato in drago kamenje zaslepí Mehmeda, da z Rusi mir storí, Petra z njegovo vojsko izpustí, in tako se je rešil ruski car Peter iz silne nevarnosti.

Od te dôbe je neprenehoma rastla moč ruske države. Peter je bil srečen, in že v svojem življenji je dočakal mnogo krasnih plodov vpeljanih prememb v državnem vladanji. Njemu se mora ruski narod zahvaliti, da je stopil v zvezo z ostalimi evropskimi narodi, da je dospel do stopnje dostojne njegovi veličini. Peter je umrl 1723. leta. Za njim je vladala v Rusii njegova žena Katarina, ktera je moč Rusije zvekšala, rusko državo razprostranila, in važnost Rusije v Evropi utrdila.

Zabavno berílo.

Kaj je luksus ali potrata?

Hollingshev, ki je živel ob času angležke kraljice Elizabete (ki je umrla 1603. leta) toži o potrati, ki je njega dni čedalje veča prihajala, posebno pa o sledečih treh stvaréh: Prvo, zoper kar se je pritoževal, je bilo, da so Angleži začeli napravljati ognjišča in dimnike, ker poprej se je dim prosto in brez vsake zapreke razprostiral po hišah, in po takem so drva delj časa trpela, pa tudi zdravju je to koristilo. Drugo, kar mu ni bilo po volji, je bilo to, da so po hišah marsikaj poboljšali in posebno to, da so začeli mehke postelje si delati, ko so poprej spali na slami in za zglavje le imeli okroglo desko (diljo). Mehke blazine, mislili so, da so pripravne le za porodišče. Tretja stvar, nad ktero se je mrzil, bila je to, da so leséne tanjire (tálarje) zamenili s kositrenimi in lesene žlice s kositrenimi in srebrnimi.

Ako je vse to bila potrata (luksus), kaj hočemo dandanes reči, da je luksus? Pa naj zdaj kdo reče, da nismo napredovali!

Indijanske žene — pa naše.

1839. leta je umrl Runšit Sing, kralj lahorski v Indii. Mnogo njegovih žen se je natecalo za veliko čast, da jih ž njim vred sežgó na grmadi (lomači); al le samo štiri žene njegove kneževskega stanú so bile tako srečne, da se jim je to dovolilo. Kakor ta dogodba kaže, se indijanske žene po smrti svojih mož poganjajo za čast, da bi umrle ž njimi vred, Evropejci pa morajo zadovoljni biti, ako žene hočejo, da ž njimi živé. — Prosimo zamere: slovenskih žen nismo menili med temi evropejkami.

Pozdrav.

V jasnem zraku luna plava,
Sije luč na vse straní,
Deleč tjekaj pogledava,
Kamor srce si želí.

Draga luna, luna mila,
Krasno svetiš na moj dom:
Nesi srčna pozdravila
Ljubim vsem prijatelom!

Deleč tam stojiš Ljubljana,
Vse dežele kinč in kras,
Mati otrokom slavnoznana,
Deleč čuj pozdrava glas!

Zrem po morji, zrem po polji,
Sem in tje vrtím očí,
Gledam, — pa mi ni po volji,
Točim solze, srce sklí.

Hrib za hribom se dviguje,
Morje gledam, čez goró,
Božjo moč mi oznanuje
Vse, kar zre okolj okó.

Srce moje pa ne vživa
Tù veselja čistega,
Tam v Ljubljani sreča biva,
Tam veselje je domá.

Tjekaj nesi luna bleda,
Vsem prijateljcam pozdrav,
Reci, da Ivanka gleda
Tje iz žalostnih dobrav.

Draga mati, ljuba sestra
Vam' pozdrav najbolj veljá;
Vama zmir ostanem zvesta
Do trenutka zadnjega.

Ivanka K.

Dopisi.

Iz Celja. *(Prošnja.)* Vsi častiti udje čitavnice celjske, kteri svoje prineske za letos in pretekla leta še plačali niso, se vljudno prosijo, da bi dotična plačila podpisanemu odboru poslati blagovolili.

Odbor čitavnice celjske.

Od štajarske Save 26. jul. = V Avstrii je mogoče veliko rečí, ki so drugje nemogoče, in zopet je nemogoče marsikaj, kar je drugje mogoče. To smo skusili zopet zadnji čas. Veliko tednov smo pričakovali novih ministrov, in vendar je šlo vse po redu; dokaj časa smo ugibali: ali bo ostala sedanja „sistema“, ali se bomo ravnali po oktobru ali februarji ali po obeh, ali bomo dobili dualizem ali federalizem ali ostane centralizem, ali pride kaj boljega ali slabšega, kakor je bila Schmerlingova dôba, ktere nikoli pozabili ne bomo, in vendar smo živeli, kakor bi se nič ne bilo zgodilo, samo nekaj bolj radovedni smo časnike pregledovali, in od dne do dne upali, da se bodo prihodnji dnevi na bolje obrnili.

V tej negotovi dôbi, ki nima prilike v drugih parlamentarnih državah, smemo morebiti tudi vprašati: kaj bi se utegnilo spremeniti v naših slovenskih deželicah? Naši beneški Slovenci, poleg naših 50.000 Slovencev na Ogrskem, bodo menda ostali, kakor so bili dozdaj, o narodnih zadevah. Na ogrskem deželnem zboru bodo Slovenci težko imeli kterega zagovornika, in če ga bodo imeli, bodo Ogri njega komaj toliko poslušali, kakor graški deželni zbor zagovornika štajarskih Slovencev, tedaj dosti malo. Kaj pa mi drugi? Sèm ter tjè se govorí o notranjo-avstrijski dvorni kancelarii in — audaces fortuna juvat! — o slovenskih ministrih; al o

vsem tem nočem govoriti, ker se bojim, da ne bi bile le domoljubne utopije.

To, kar nam najbolj za kožo sega, je zahtevanje naše, da se popolnoma vresniči ravnopravnost, ki je bila na Dunaji slovesno oznanjena, a je med potom od cesarskega prestola do naših domovin precej se pogubila.

Če premišljamo zadnja leta, moramo reči, da smo sami dober del krivi, ako nismo dosegli več ravnopravnosti. Čeravno se nam je večidel od nižih uradnij na slovenske vloge nemški odpisovalo, so nam vendar više uradnije dokaj spoštovale naš jezik; skoraj smemo reči, kolikor viša je bila uradnija, toliko bolj po domače nam je odgovarjala. Nikjer ni bilo zabranjeno uradnijam in sodnijam pošiljati slovenskih vlog. Ali smo pa mi to pravico pogostoma rabili, smo li podajali veliko slovenskih vlog? Priložnosti je bilo povsod dovolj, vendar prav malo smo rabili ravnopravnost; pisali smo vsake kvatre enkrat kaj slovenskega, da smo videli: ali dobomo nemšk ali slovensk odlok; če smo dobili nemškega, molčali smo; če smo pa dobili slovenskega, bili smo tako hvaležni in veseli, da smo precej vsemu svetu naznanili svoje veselje! Ako bi bili bolj slovenski pisali in govorili, pripomogli bi bili tudi tistim uradnikom, ki slovenski slabo umé, da bi se bili dobro seznanili z našim jezikom in njegovimi uradnimi izrazi. Tudi ti uradniki bi se bili sprijaznili z našim jezikom; velika pošast — nevednost — bi bila izginila in ne našli bi več uradnika, ki bi očital, da v slovenskem jeziku ni moč uradovati; celó predstojnikom sodnih stolov ne bi bilo treba začetnih uradnikov vabiti, naj se učé slovenskega jezika; vsak bi ga znal iz lastne volje, ker tirjala bi bila to vsakdanja potreba.

Dokler smo sami tako mlačni s svojim jezikom, kar se tiče sodnij in druzih uradnij, ne moremo pričakovati, da bi uradnije več delale kakor mi, in da bi več slovenski pisale kakor mi.

Taka je z ravnopravnostjo v uradnijah. V šolah je ta ravnopravnost nekaj drugačna, moram reči, še dokaj žalostneja. Za-njo smo se zastran šol močno in dosti poganjali. Ako nismo skoraj nič dosegli, nismo sami krivi, in to naj nas tolaži. Slovenskega rodú učenih učiteljev imamo dosti, samo da so bolj zunaj domovine, kakor med nami! Šolskih naučnih knjig imamo že nekaj; kar jih manjka, spisale in natisnile bi se v kratkem, ako bi le smeli pričakovati, da se bodo tudi prodale. Zastran šol, v kterih se odgaja mladina, naša nada, se bomo morali najdelj potezati za ravnopravnost; v tej reči bodo nasprotniki naši najtrdovratniši. Vendar tudi tù moramo doseči, kar zahteva pravica. Res čudno je, da po toliko spisih, po toliko javnih govorih v deželnih in drugih zborih ljubljanska normalna šola še vedno piše v svojem letniku starokopitno in staronormalno Boschitsch in Demschar. Še celó to upamo doživeti, da se bo enkrat — čez veliko let — pisalo tudi v ljubljanski normalki Božič in Demšar, in takrat gotovo:

„Vremena Kranjcem bodo se zjasnile
Jim milše zvezde kakor zdaj sijale!“

Kadar govorimo o ravnopravnosti, mi je vedno na misli gospod pl. Schmerling, in kadar mislim na ministra Schmerlinga, se mi vedno zdi, da je imel neki tih upljiv tudi tam, kjer smo vsaj od leta 1856. pričakovali popolne neodvisnosti in nobenostranosti. O cerkveni ravnopravnosti se pred nekaj leti ni pisalo čisto nič, zadnja leta smo brali že več takošnih opombic po časnikih. Dokler je človek zdrav, ne govorí o svojih udih, temuč le tistikrat, kadar ga kaj bolí. Božja beseda se slovenski oznanja Slovencem in nemški Nemcem, vendar imajo Nemci to prednost, da se včasi na 40 do 100 Nemcev bolj ozira kakor na 400 do 1000 Slovencev. Izpoveduje se gotovo ravnopravno, pa piše se prav malo slovenski. V znani škofii je celó prepovedano slovenska imena pisati pravilno slovenski. Ker je naša cerkev rimsko-katoliška, je po moji slabi pameti njen slovesni jezik latinski; če pa priznamo, da je naša cerkev za nas Slovence, da mora znati vsak duhoven slovenski jezik, naj bi bil domači cerkveni jezik vsaj nekoliko slovenski. Kdor pravi, da ni ne Nemec, ne Slovenec, temuč katoličan, pa vendar nemštvo bolj ljubi kakor slovenščino, ta ni logičen. Napoleon, modra glava, pravi: „bodimo logični, pa bomo pravični“! Cerkev je presveta in prevečna, da bi se vklanjala politiki, ktera je od danes do jutri.

Ktero koli ministerstvo ali ktera koli sistema pride v Avstrii sedaj na vrsto, to je gotovo, da bomo smeli bolj prosto govoriti in povedati marsikaj, kar smo dozdaj morali za zobmi tiščati, pa tudi upati smemo, da naši glasovi ne bodo glasovi upijočega v puščavi, kterih nihče ne porajta. Izbujali bomo v domači deželi domačo omiko, skrbeli bomo, da v slovenski deželi živimo slovenski. Tirjali bomo pravice, ki nam grejo po naravnih in ustavnih zakonih; nobenega ne bomo nadlegovali, samo to bomo zahtevali, da tudi nas nihče ne nadleguje. Borili se bomo na dušnem polji z dušnim blagega namena vrednim orožjem proti nevednosti in narodni zaspanosti, pa tudi proti tistim nasprotnikom, ki so slovenske matere sinovi, a svoje matere ne spoznajo. Upamo, da premagamo tudi te, ko bodo videli, da vse njihovo nasprotovanje ni sadú obrodilo.

Prosek 22. julija. — Rad bi vam, ljube „Novice“, kaj veselega pisal, al ni mi mogoče. Suša strašno pritiska, tako, da ne bomo nič pridelali. Ozimnina je tako pičla, da sto snopov rží izda le po polovniku, ali k večemu po poldrugem. Ječmen ravno tako. Pšenice pa pri nas ne sejemo, ker imamo premalo zemljišč. Sirka tudi ne bo semena; sená nič, ker je vse zgorelo od prevelike suše. Kaj bo z našo ubogo živinico, ker še v dobri letini moramo senó kupovati? Davki pa zmiraj veči, ne samo cesarski, tudi srenjski so nam tako silno nakopičeni, da ne moremo več dihati, ako se, česar želimo, nam kmali ne polajšajo. Volitve za mestno svetovavstvo so se ravnokar razpisale; al to nam daje malo upanja, ker okolica dobí le šest odbornikov po pravilih, kakoršna so dozdaj. Slišal sem pomenkovanje, da naj bi raje nobenega ne volili, ker se nam neče nič dovoliti zato, ker nečemo trobit v laški rog. Presvetli cesar je našima slovenskima poslancema, g. Nabrgoj-u in Primožiču zagotovil, da ga je volja, da se ta reč pravično reši, in to se nam zagotavlja tudi od vladine straní; zato moramo vendar še malo potrpeti, dokler se ne skliče deželni zbor. Tako bomo tedaj volili, pa kakošne odbornike, bo pokazala še le prihodnost. — Vročina je velika; 20. t. m. je gorkomer že ob sedmih zjutraj kazal 25 stopinj v senci, pozneje podnevi do 30. Ubogi Kras res zdaj žalosten kaže svoja zala rebra. — Tudi v naši cerkvi se slišijo, kar imamo novega učitelja, tako žalostne pesmi, kakor nekdaj nad jeruzalemskim mestom. Nobeden naših pevcev ne gré več pet; zato si je bil učitelj nekoliko mladih fantov zbral za petje; al niso dolgo časa strpeli, ker se danes nobenemu več ne ljubi, po starem kopitu pesme prepevati. Zato so ga tudi mladi fantje zapustili, da zdaj le on sam glas žene; nezadovoljnost vaščanov s takem petji je velika; treba, da se prenaredí, kar je napak.

Iz Stare Loke. *(Popravek.)* Kar so bile „Novice“ v svojem poslednjem listu „iz Krakovega“ zastran posvečevanja starološke nove cerkve 20. dan prihodnjega meseca naznanile, ni resnično. Da nihče ne bode o tem zapeljan, naj povemo, da nove Goršičeve orgle bodo sicer do 20. avgusta v cerkvi postavljene,

al časa, kdaj se bode posvečila cerkev, gosp. dekan še danes sami ne vedó, pa se bode že očitno razglasil.

Iz Cerkljan na Gorenskem. — 20. dne t. m. je umrl po dolgi bolezni po Slovenskem dobro znani zidarski mojster Matevž Medved. Rodil se je v Cerkljah 1796. leta. Zidati se je začel učiti pri svojem očetu 1818. leta. Ker mi vsa njegova dela niso znana, zapišem le to, kar je sam zapisal, ko je obris za cerkev pri Jezeru na Koroškem naredil. Tako-le je zapisal sam: „Vsak dober dar pride od Očeta luči. 1826. leta sem začev cerkve zidat. V tem čas sem devet novih in sedemnajst popravljenih cerkvá naredu do 1853. leta in tačas sem delov per Jezer in sem kontrofe dobiv in sem biv star 57 let. Matevž Medved.“ — To malo, kar je Medved znal brati in pisati, se je sam naučil. Tudi zidarsk mojster je postal iz svoje pameti. Ako se pomisli, koliko časa se morajo možje učiti, da morejo početi veča dela, zasluži ranjki toliko večo hvalo. Po samo malo izgledih, kar jih je videl v svoji domačii, je naredil zidarska dela, ktera ni samo trdno in v primeri za malo ceno postavil, temuč tudi okusno in umetno izpeljal. Med drugimi le opomnim kupljo v stolni cerkvi ljubljanski, nad ktero so si mnogi umetniki glavo belili, pa vendar ne upali dovršiti, novo cerkev na Vrhniki, pri novi Štifti na Štajarskem itd. itd. Bil je ranjki Medved dobrovoljen mož. Med drugim mi je večkrat, ko je ravno pri meni zadnje delo imel, pripovedoval, da, kadar umrje, ga morajo vsi njegovi zidarji v zidarski obleki na pokopališče spremiti; al ni se mu spolnila zadnja volja — le en sam ga je v resnici v zidarski obleki spremil. — Naj mu je zemljica lahka! Postavil je po slovenski zemlji mnogo spominov bistri svoji glavi, ki ga — samouka — stavijo na stran stavbinih mojstrov. Naj te male črtice zadostujejo življenjepisju domačih mož, kakor ga je začel pred mnogimi let izdajati slavni Ivan Kukuljević Sakcinski.

Andrej Vavken,
nadučitelj.

Iz Ljubljane. Da so tudi v Ljubljani premembe ministerstva bili veseli vsi, ki so siti tistega birokratičnega centralizma, kteri vse ponemčiti želí, ni nam treba na široko razkladati. Da pa ponemčenje vse Avstrije, kterega so se Slovani hudo bali, res ni bil prazen strah, povedal nam je Schmerlingov časnik „Botschafter“, predno je v miru zaspal, prav odkritosrčno, rekši: „Februarska stranka je imela vso moč, vso oblast, a zdaj je pozabila starodavno prislovico „beati possidentes“ in se je sama pripravila ob svojo posest. To je gotovo, da je nemška stranka si sama sebi strašno škodo delala (in seinen eigenen Eingeweiden wühlte), ko je v državnem zboru podkopovala ministerstvo.“ — To je vendar dosti odkritosrčna beseda! Zdaj naj pa še rekó „dispositionsfondlarji“ in tisti, ki ž njimi vlečejo, da ni bila le bramba samega sebe, ko so se Slovani in vsi nenemški narodi avstrijski na vso moč upirali temu, kar je „Botschafter“ z vsemi svojimi družniki 4 leta oklicaval za edini blagor Avstrije — „salus rei publicae avstriacae!“ Naposled pride vendar-le resnica na dan.

— V seji mestnega odbora je gosp. župan na vprašanje odbornika dr. Orla od 14. oktobra 1864 odgovoril, da se pobotek, ktero mesto dobiva za vžitnino (verzehrugssteuer) z 48.000 gld. konv. den., opira na ukaz c. kr. dvorne kamere od 1835. leta, vendar se za trdno ne more reči, da bi se dal ta pobotek povikšati, a to je mogoče, da se vžitnina sèm ter tjè more viša napraviti. Odbornik Horak zahteva, naj se prekliče postava, po kteri je branjevcem prepovedano prekupovanje, judom pa naj se prepové nedopuščeno kramarstvo po hišah ljubljanskega mesta. Oba predloga sta bila v prevdarek izročena dotičnima odboroma. — Po predlogu 3. odseka je bilo sklenjeno, da se prosi dotična ces. gosposka, da se mestjani s svojimi vozovi v okolici ljubljanski oprostijo mostnine na zidanem mostu ljubljanskem, kakor tudi se jim ima priklada za mestni tlak o vseh Svetih odpustiti. — Po predlogu 4. odseka je bilo sklenjeno, da se v št. peterskem predmestji od Majerjeve hiše do železničinih ulic naredí nov tlak. — Ker ima tudi mesto svoj donesek dati za popravo šolskega poslopja, v kterem je nižja realka, je bilo sklenjeno, da mestu odločenih 2203 gold. začne v letnih obrokih poplačevati od leta 1867 naprej. — Račun, ki ga je položilo vodstvo više realke za šolsko leto 1864/65, je bil rešen.

— Prepolna cerkev Št. Jakobška v nedeljo kazala je že, da se ima obhajati posebna svečanost, — in tako je tudi bilo. Ako se ob večih praznikih na čast Božjo glasí muzika nenavadna, se vé, da se toliko več snide ljudstva, ktero, vtopljeno v glasove pobožnosti, tudi pobožno spremlja, kar se godí pred sv. oltarjem. Velika instrumentalna maša v Es-dur umetnice naše gospé Ane Pesjakove ima res vse lastnosti, da povzdiguje srca naša v višine nadsvetne. Tù ne nahajaš ničesa, kar bolj v gledišče sega, kakor v cerkev; pravi značaj cerkvene muzike navladuje kompozicijo od konca do kraja, ki zlasti v pesmi „Credo“ in „Benedictus“ očitno pričuje talent izvrstne skladateljce. Kar je pa gospá lepo osnovala, izpeljalo se je tudi tako lepo, da le en glas posebne zadovoljnosti se je slišal iz ust vseh pričujočih, ki so bili „dobrega srca.“ In kako bi môglo tudi drugače biti? Godba v rokah izurjenih mož, pesmi popevane od najboljih pevcev in pevek čitavničinih, in vse skupaj je vodil zopet pevovodja čitavniški gosp. Fabjan, kterega Ljubljana slaví, kar ga je videla vodnika v besedi za podporo ubozih Notranjcev. Ker se tedaj tako lepo strinja vse, dobrega izida ni dvombe. Veselje je bilo slišati zbor mladih gospodičin, ki so presegle naše pričakovanje; da naši gospodje lepo pojó, znano je že tako. V samospevih ste se odlikovale gospá Pirkerjeva in pa nadepolna gospodičina Roza Frelihova, med gospodi obče cenjeni prvák naših tenorov Viktor Bučar in pevovodja Fabjan. Izvrsten je bil tudi dvospev, ki sta ga péla gospá Pesjakova in g. Fabjan; ginljivi, mili in vrh tega krepki sopran njeni se je krasno vjemal z mogočnim baritonom Fabjanovim. Tudi čveterospevi, v zbore vpleteni, so posebno v „Benedictus-u“ lepo doneli po cerkvi. — Konečno naj še omenimo zbora „Ave“ za ženske in možke glase od znamenitega českega skladatelja Jelena, kterega so pevke in pevci tako krasno peli, da so nježni in veličastni akordi živo izbujali pobožnega duhá v zbranim občinstvu; temu je pa tudi pripomogla slovenska beseda.

Čitavnica se raduje, da je Ljubljani s svojimi glasovi tako hvaljeno pokazala vrednost cerkvene kompozicije gospé Ane Pesjakove, ktera je svakinja naše Luize, kteri že davno čestita ves slovenski svet.

— Ker tudi konservatorija za muziko v Pragi sedaj počitnice ima, je prišel g. Fr. Grbec danes v Ljubljano, da se v domačii svoji oddahne celoletnega iskrenega delovanja. Da naš gospod dopisnik iz Prage ni prenapenjal hvale, ko nam je pisal, kako čislajo našega rojaka ondi, priča nam klasifikacija „Classen-Verzeichniss an der Instrumental- und Gesangschule des Prager Conservatoriums der Musik“, ki je h koncu šolskega leta prišla na svetlo in v kteri se gosp. Grbec v učilnici „koncertni“ odlikuje z eminentnim, to je, izvrstnim napredkom v vseh predmetih. Slava vrlemu rojaku, ki na češki, to je, prvi avstrijski konservatorii, po svojem talentu in iskrenih študijah toliko čast dela vsi domovini naši! Jako zanimivalo nas je

čitati omenjeno klasifikacijo, ker poleg gosp. Grbca smo v učilnici „instrumentalni“ našli še enega celó mladega tudi v vsem izvrstnega Slovenca g. Jan. Koširja, iz Vranskega na Štajarskem domá. Tudi Hrvatje imajo — kakor klasifikacija kaže — nadepolno gospodičino v učilnici za „spevoigre ali opere“ Mallingerjevo Matildo, v učilnici „instrumentalni“ pa lepo obdarovanega gosp. Milakovića Ivana. Ni po takem čuda, da slavni ravnatelj Krejči je s posebno ljubeznijo naklonjen Jugoslavenom.

— Po pismih Zarnikovih tudi Novičinim bravcem znani g. Pogačnik v Tržiču je umrl. Da tudi filharmonično družtvo skaže nemškemu možu poslednjo čast, se je v nedeljo 6 njenih udov podalo v Tržeč.

— V tem, ko je znani ljubljanski trgovec g. Gustav Heiman, obsojen zarad kride na dva meseca v zapor, že nastopil svojo kazen, se sliši, da bivši trgovec ljubljanski g. Aleks. Schneider je tudi obsojen zavolj kride na 18 mesecev težke ječe.

— „Laib. Zeitg.“, ktera obširno popisuje svojim bravcem, kako se je pelo in govorilo v Draždanah pri prvem shodu nemških pevcev, je vendar pozabila po pisati še to, kako so pili in jedli. „Wanderer“ je prinesel ves „Speis“- in „Trinkzettel“ tako-le: Za vse, ki potrebujejo namočenih grl, je pripravljeno 80.000 kozarcev za vino in pivo v neštevilnih sodcih; 150 postrežčekov streže gostom; jedil je pripravljeno: 1100 funtov hamburškega suhega mesa, 560 funtov mesenih klobás (servelát), 1800 suhih plečét, 1500 funtov kaviara, 1500 vrčev sirovega masla za mizo, 2000 funtov sirovega masla za kuhinjo, 60.000 jajc, 10 sodčekov slanikov, 12 hlebov švicarskega sira, 12.000 žemelj vsaki dan, 2000 funtov kruha vsaki dan, 25 govejih zadnjih četrt in 100 telečjih krač vsaki dan. Res, da pri taki slovesnosti tudi starikaste kostí močen glas dobó.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Dopolnjeno je! Svitli nadvojvoda Ludevik Viktor je s prestolnim ogovorom po volji Njih Veličanstva 27. dne u. m. razpustil državni zbor, in novim ministrom je izročeno kormilo avstrijsko. Govor prestolni priznava zasluge državnega zbora, ne reče nobene bridke besede bivšemu ministerstvu, pa tudi novemu ne omejuje z nobeno besedo prihodnje delavnosti njegove; konečno obeta, da se kmali skličejo deželni zbori izhodnjih kronovin in da pride čas, da se bojo skupne zadeve cesarstva skupno obravnavale. Cesarjev govor je bil tak, da v sedanjih okolščinah ni mogel drugačen biti. — Novo ministerstvo je za zdaj to-le: Grof Belkredi je državni minister in predsednik ministerstva; tudi policijske zadeve so v njegovem opravilstvu; grof Mensdorff je ostal minister vnanjih oprav, kakor je dozdaj bil; podmaršal Frank je minister vojaštva, kakor dozdaj; grof Lariš je minister denarstva, vitez Komers pravosodja; pl. Mailath je ogrski dvorni kancelar, Mažuranić hrvaški, Haller pa upravnik erdeljske kancelarije. Ministerstvo denarstva je po novi vredbi razdeljeno na dva kampa: eden bo obravnaval upravniške zadeve, eden pa državne stroške in dohodke in pa kreditne zadeve; temu je načelnik vitez Beke, dozdaj podpredsednik pomorske oblastnije v Trstu, unemu pa vitez Savenau, dozdaj podpredsednik deželne finančine direkcije v Pragi: obá v finančinih opravilih izvedena možá in posebno bistri glavi. Nekteri prejšnji ministri so bili v stanovitni pokoj djani, drugi v začasni. Vitez Schmerling je izvoljen prvi predsednik najviše sodnije, dr. Hein pa predsednik više deželne sodnije na Dunaji. — Kaj misli in kako bo delal novi državni minister Belkredi? — to vprašanje tičí zdaj za vsacim grmom; drugi pa mrmrajo, da svetu še ni napovedal svojega programa. Program, poln lepih besed, je dober kup stvar kakor lešniki; to smo skusili poslednje leta; lepšega programa vendar ne more razglasiti noben minister, kakor ga je razglasil bivši minister Schmerling, in kaj je prišlo po lepih besedah? Zato raji nič besed — le dela naj kažejo možá. In eno tako delo, ktero bo z veliko zadovoljnostjo se glasilo tudi čez meje avstrijske, je že to, ki ga današnji vladni časnik oklicuje, da vsi, ki so bili zavolj pregreškov v tiskarnih, uredno pričetih pravdah obsojeni, so pomilosteni, in da nehajo o tacih zadevah vse preiskave, ki zdaj pred sodnijami tekó. Cesarjeva ta milost je zarja veselejše prihodnosti časnikarjem, ki so 4 leta strašno trpeli. Kako pa bo novi državni minister vladal, kaže se iz govora, ki ga je imel do svojih uradnikov, ko je nastopil opravilstvo svoje 30. julija. 4 rečí je posebno povdarjal, ki mu bodo vodila v njegovem delovanji. Rekel je, da ne mara za administrativno centralizacijo; njemu pri srcu je decentralizacija; najviša vlada naj hranuje svojo moč in svoj čas le za to, da reši poglavna pravila, kterih je nereščenih na kupe; posamesne drobnosti naj se prepuščajo deželnim oblastim. Od uradnikov bo terjal, da delajo, kar največ morejo; ako vsak veliko storí, bo manj uradnikov treba, in lahko bo potem država malo uradnikov bolje plačala. Praznih pisarij, ki se tičejo bolj birokratičnih oblik kakor bistvenega rešenja, ne bode trpel, pa tudi tega ne, da bi kdo ovadoval skrivnosti službene, dokler niso tako zrele, da brez vsakoršne škode morejo priti med svet. Še važnejše pa je pismo, ki ga je minister poslal c. kr. deželnim poglavarjem, iz kterega danes moremo povzeti le poslednje besede: „Cesarska gospóska in vsak posamesen uradnik mora z ljudstvom v njegovem jeziku ravnati; zmožnost za tako uradovanje bo važno in odločno tehtalo, kadar bo šlo za presojo sposobnosti uradnikovo.“ Pri teh besedah bo vsacemu Slovencu srce radosti igralo in polni zaupanja bomo ministru podali pravično prošnjo 20.000 Slovencev, ki jo je Schmerling neusmiljeno pod klop vrgel. In spolnile so se kmali dr. Tomanove besede, ki jih je govoril v državnem žboru, da ministerstvo Schmerlingovo bode prešlo, Slovenci pa bodo še ostali! — Da dualizma popolnega ne bo, sme se misliti iz tega, da grof Belkredi ni samo minister notranjih oprav, kakor se je izprva mislilo, ampak da je državni minister in ministrstva predsednik.

Denarni zapisnik Matičini.

V drugem letu so k Matici pristopili in plačali:

a) kot ustanovnika:

Gospod Blaž France, trgovec na Reki	10	gold.
„ Jenko Škender, kupčijski opravnik na Reki .	10	„
b) z letnim doneskom:		
„ Perčič Matevž, fajmošter pri sv. Gregorju pri Ribnici	2	„
„ Windišer Miha, župnik v Žalni	2	„
	24	gold.
Z doštetimi poprejšnimi	1383	„
Skupaj	1407	„

V Ljubljani 31. julija 1865. Dr. Jer. Zupanec.

Kursi na Dunaji 1. avgusta.

5 % metaliki 69 fl. 65 kr.	Ažijo srebra 107 fl. 25 kr.
Narodno posojilo 74 fl. 50 kr.	Cekini 5 fl. 21 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.